

AVSNITT 1: Namnet på ämnet/blandningen och bolaget/företaget

1.1. Produktbeteckning

Blandningens handelsnamn eller beteckning	LPS® LST
Registreringsnummer	-
Synonymer	Inga.
Artikel nr	M01928, M01905, M01955
Utgivningsdatum	21-September-2017
Versionnummer	02
Revisionsdatum	18-Februari-2019
Datum för när den nya versionen ersätter den gamla	21-September-2017

1.2. Relevanta identifierade användningar av ämnet eller blandningen och användningar som det avråds från

Identifierade användningar	Industriell penetrant utformad för att tränga igenom rost och lossa på bultar och annan utrustning som skadats av korrosion.
Användningar som det avråds från	Inte kända.

1.3. Närmare upplysningar om den som tillhandahåller säkerhetsdatablad

Supplier Name	ITW Spraytec Nordic
Adress	Priorsvej 36
Stad	8600 Silkeborg
Land	Danmark
	Tel: +45 8682 64444
In Case of Emergency	+001 703-527-3887
Tillverkare	
Företagsnamn	Rocol
Adress	Rocol House
	Swillington
	Leeds LS26 8BS
	Förenade kungariket
	Tel: +44 (0) 113 232 2700
	Fax: +44 (0) 113 232 2740
e-postadress	lpssds@itwprobrands.com

AVSNITT 2: Farliga egenskaper

2.1. Klassificering av ämnet eller blandningen

Blandningens fysikaliska faror och dess faror för människors hälsa och för miljön har bedömts och/eller blandningen har testats för dessa faror och klassificeringen är följande.

Klassificering enligt förordningen (EG) nr 1272/2008 och ändringarna i den

Hälsofaror		
Fara vid aspiration	Kategori 1	H304 - Kan vara dödligt vid förtäring om det kommer ner i luftvägarna.

Sammanfattning av faror Brännbart. Kan vara dödligt vid förtäring om det kommer ner i luftvägarna.

2.2. Märkningsuppgifter

Etiketten i enlighet med förordning (EG) nr 1272/2008 och ändringarna i den

Innehåller: Bensensulfonsyra, mono-C16-24-alkylderivat, kalciumsalter, Destillat (petroleum), vätebehandlade mellan, Distillates Petroleum Hydrotreated Light

Faropiktogram

Signalord Fara

Faroangivelser

H304 Kan vara dödligt vid förtäring om det kommer ner i luftvägarna.

Skyddsangivelser

Förebyggande Följ god kemikaliehygien.

Åtgärder

P301 + P310 VID FÖRTÄRING: Kontakta genast GIFTINFORMATIONSCENTRALEN/läkare.
P331 Framkalla INTE kräkning.

Lagring

P405 Förvaras inlåst.

Avfall

P501 Innehållet/behållaren lämnas till hantering i enlighet med lokala/regionala/nationella/internationella föreskrifter.

Kompletterande märkningsinformation

Inga.

2.3. Andra faror Inte ett PBT- eller vPvB-ämne eller en blandning av dessa. Brännbart.

AVSNITT 3: Sammansättning/information om beståndsdelar

3.2. Blandningar

Allmän Information

Kemiskt namn	%	CAS-nummer / EG-nummer	REACH-registreringsnummer	Index nr	Anmärkingar
Distillates Petroleum Hydrotreated Light	80 - 90	64742-47-8 265-149-8	01-2119456620-43-XXXX	649-422-00-2	
Klassificering:	Asp. Tox. 1;H304				
Destillat (petroleum), vätebehandlade mellan	5 - 15	64742-46-7 265-148-2	-	649-221-00-X	Note N
Klassificering:	Carc. 1B;H350				N
Bensensulfonsyra, mono-C16-24-alkylderivat, kalciumsalter	0,1 - 1	70024-69-0 274-263-7	-	-	
Klassificering:	-				
Destillat (petroleum), vätebehandlade tunga nafteniska	< 1	64742-52-5 265-155-0	-	649-465-00-7	
Klassificering:	Carc. 1B;H350				L

Lista över förkortningar och symboler som kan användas ovan

DSD: Direktiv 67/548/EEG.

CLP: Förordning nr 1272/2008.

För detta ämne har fastställts Unionens gränsvärde(n) för exponering på arbetsplatsen.

M: M-faktor

PBT: långlivad, bioackumulerande och toxisk ämne.

vPvB: mycket långlivad och mycket bioackumulerande ämne.

Alla halter är angivna i viktprocent förutom i det fallet att beståndsdelarna är en gas. Gaskoncentrationer är angivna i volymprocent.

Note L: This component has been tested by Supplier. According to Supplier, the component complies with the criteria of Note L in Annex I of 67/548/EEC, and is exempt from a classification of T; R45. (Contains less than 3% DMSO)

Note N: The classification as a carcinogen need not apply if the full refining history is known and it can be shown that the substance from which it is produced is not a carcinogen.

Kommentarer om sammansättning

Alla R- och H-frasernas fullständiga text visas i avsnittet 16.

AVSNITT 4: Åtgärder vid första hjälpen

Allmän Information

Se till att medicinsk personal är medveten om de material (er) som berörs och att de vidtar nödvändiga skyddsåtgärder.

4.1. Beskrivning av åtgärder vid första hjälpen

Inandning Flytta ut i frisk luft. Tillkalla läkare om symptom uppstår eller kvarstår

Hudkontakt Tvätta bort med tvål och vatten. Kontakta läkare om irritation utvecklas och består.

Ögonkontakt Spola med vatten. Kontakta läkare om irritation utvecklas och består.

Förtäring Kontakta läkare eller giftinformationscentralen omedelbart. Skölj munnen. Framkalla INTE kräkning. Om kräkning uppstår håll huvudet lågt så att maginnehållet inte kommer ned i lungorna.

4.2. De viktigaste symptomen och effekterna, både akuta och fördröjda

Inandning kan orsaka lungödem och lunginflammation.

4.3. Angivande av omedelbar medicinsk behandling och särskild behandling som eventuellt krävs

Ordna allmänna stödåtgärder och behandla på ett symtomatisk sätt. Håll patienten under observation. Symptomen kan vara fördröjda.

AVSNITT 5: Brandbekämpningsåtgärder

Allmänna brandfaror

Brännbar vätska.

5.1. Släckmedel

Lämpliga släckmedel

Alkoholbeständigt skum. Pulver. Torrkemikalier. Koldioxid (CO₂).

Olämpliga släckmedel

Vid brandsläckning får vattenstråle inte användas - branden sprids därigenom.

5.2. Särskilda faror som ämnet eller blandningen kan medföra

Vid brand kan hälsoskadliga gaser bildas.

5.3. Råd till brandbekämpningspersonal

Särskild skyddsutrustning för brandbekämpningspersonal

Använd sluten andningsapparat och lämpliga skyddskläder vid brand.

Speciella förfaranden vid brandbekämpning

Förpackningar som utsätts för värme skall nedkylas med vattenspray och avlägsnas från brandplatsen, om detta kan ske utan risk.

Särskilda åtgärder

Tillämpa gängse rutiner för brandbekämpning och betänk riskerna med övriga inblandade material.

AVSNITT 6: Åtgärder vid oavsiktliga utsläpp

6.1. Personliga skyddsåtgärder, skyddsutrustning och åtgärder vid nödsituationer

För annan personal än räddningspersonal

Håll obehörig personal på avstånd Håll folk borta från och på vindsidan av spill/läckage. Bär lämplig skyddsutrustning och -kläder under rengöringen. Sörj för lämplig ventilation. Lokala myndigheter skall underrättas om betydande spill ej kan begränsas.

För räddningspersonal

Håll obehörig personal på avstånd

6.2. Miljöskyddsåtgärder

Undvik utsläpp i avlopp, vattendrag eller på marken och i vattenmiljö.

6.3. Metoder och material för inneslutning och sanering

Använd vattenspray för att minska ångorna eller avleda drivande ångmoln.

Stora spill: Stoppa materialflödet om detta kan göras utan risk. Inneslut det spillda materialet, om det är möjligt. Absorbera i vermikulit, torr sand eller jord och placera i kärl. När materialet samlats upp skall området spolas med vatten.

Små spill: Torka upp med absorberande material (t.ex. trasa, skinn). Rengör ytan grundligt för att avlägsna kontaminering från utsläppsrester.

Håll aldrig tillbaka spill i originalförpackningar för återanvändning.

6.4. Hänvisning till andra avsnitt

Inte tillgänglig.

AVSNITT 7: Hantering och lagring

7.1 Skyddsåtgärder för säker hantering

Undvik långvarig eller upprepad kontakt med huden. Undvik långvarig exponering. Sörj för god ventilation. Använd lämplig personlig skyddsutrustning. Tvätta händerna grundligt efter användning. Följ god kemikaliehygien.

7.2. Förhållanden för säker lagring, inklusive eventuell oförenlighet

Förvaras inlåst. Förvaras åtskilt från värme och antändningskällor. Lagra i en tätt tillsluten originalbehållare.

7.3. Specifik slutanvändning

Inte tillgänglig.

AVSNITT 8: Begränsning av exponeringen/personligt skydd

8.1. Kontrollparametrar

Gränsvärden för exponering på arbetsplatsen

Tyskland. DFG:s MAK-lista (riktgivande yrkeshygieniska gränsvärden). Kommissionen för undersökning av kemiska föreningars hälsorisker i arbetsområdet (DFG)

Komponenter	Typ	Värde	Form
Distillates Petroleum Hydrotreated Light (CAS 64742-47-8)	NGV	5 mg/m ³	Respirabel aerosolfraktion
		350 mg/m ³	Ånga.

Tyskland. DFG:s MAK-lista (riktgivande yrkeshygieniska gränsvärden). Kommissionen för undersökning av kemiska föreningars hälsorisker i arbetsområdet (DFG)

Komponenter	Typ	Värde	Form
		50 ppm	Ånga.

Schweiz. SUVA Grenzwerte am Arbeitsplatz

Komponenter	Typ	Värde
Distillates Petroleum Hydrotreated Light (CAS 64742-47-8)	KTV	700 mg/m ³
	NGV	350 mg/m ³

Biologiska gränsvärden Inga biologiska exponeringsgränser upptäckts för beståndsdelarna.

Rekommenderade övervakningsförfaranden Följ normala uppföljningsprocedurer.

Härledda nolleffektnivåer (DNEL) Inte tillgänglig.

Uppskattade nolleffektkoncentrationer (PNEC-värden) Inte tillgänglig.

8.2. Begränsning av exponeringen

Lämpliga tekniska kontrollåtgärder Se till att det finns en bra allmän ventilation (vanligtvis luften skall växlas 10 gånger i timmen). Ventilationen skall anpassas efter förhållandena. Om tillämpligt, använd inkapsling av processer, punktutsugning eller andra tekniska försiktighetsåtgärder för att hålla nivåerna i luften under de rekommenderade exponeringsgränserna. Om exponeringsgränserna inte har fastställts, håll luftburna nivåer på en acceptabel nivå.

Individuella skyddsåtgärder, t.ex. personlig skyddsutrustning

Allmän Information Välj personlig skyddsutrustning i enlighet med gällande CEN-standarder och i samarbete med leverantören av personlig skyddsutrustning.

Ögonskydd/ansiktsskydd Använd skyddsglasögon med sidoskydd.

Hudskydd

- Handskydd Använd lämpliga kemikaliebeständiga handskar.

- Annat skydd Använd lämpliga skyddskläder.

Andningsskydd Använd lämpligt andningsskydd vid otillräcklig ventilation.

Termisk fara Använd lämpliga skyddskläder som skyddar mot hetta.

Hygieniska åtgärder Iakttag alltid god personlig hygien. Exempelvis bör man tvätta sig efter hantering av materialet och innan man äter, dricker och/eller röker. Tvätta rutinmässigt arbetskläderna för att avlägsna föroreningar.

Begränsning av miljöexponeringen Miljöchefen måste informeras om alla större utsläpp.

AVSNITT 9: Fysikaliska och kemiska egenskaper

9.1. Information om grundläggande fysikaliska och kemiska egenskaper

Utseende

Aggregationstillstånd Flytande.

Form Vätska.

Färg Klar.

Lukt Vanilj.

Lukttröskel Inte tillgänglig.

pH-värde Inte tillämplig

Smältpunkt/frys punkt Ej etablerat

Initial kokpunkt och kokpunktsintervall 195 °C (383 °F)

Flampunkt 79,0 °C (174,2 °F) Tag Closed Cup

Avdunstningshastighet < 0,7 BuAc

Brandfarlighet (fast form, gas) Ej tillämpligt.

Övre/undre brännbarhetsgräns eller explosionsgräns.

Brännbarhetsgräns - undre (%)	Inte tillgänglig.
Brännbarhetsgräns - övre (%)	Inte tillgänglig.
Ångtryck	< 0,1 mm Hg @ 20°C
Ångdensitet	4,7
Relativ densitet	Inte tillgänglig.
Löslighet	
Löslighet (vatten)	< 0,1 %
Fördelningskoefficient: n-oktanol/vatten	> 1
Självantändningstemperatur	Ej etablerat
Sönderfallstemperatur	Ej etablerat
Viskositet	Ej etablerat
Explosiva egenskaper	Icke explosiv.
Oxiderande egenskaper	Icke oxiderande.

9.2. Annan information

Värmevärde	> 30 kJ/g
Flyktighetsprocent	96 - 99 %
Specifik vikt	0,79 - 0,81 @ 20°C
VOC (Flyktiga organiska föreningar)	0 % per US State and Federal Consumer Product Regulations

AVSNITT 10: Stabilitet och reaktivitet

10.1. Reaktivitet	Produkten är stabil och icke-reaktiv under normala användnings-, förvarings- och transportförhållanden
10.2. Kemisk stabilitet	Materialet är stabilt under normala betingelser.
10.3. Risken för farliga reaktioner	Inga farliga reaktioner kända under normala användningsförhållanden.
10.4. Förhållanden som ska undvikas	Undvik temperaturer som överstiger flampunkten. Kontakt med oförenliga material.
10.5. Oförenliga material	Starka oxidationsmedel.
10.6. Farliga sönderdelningsprodukter	Koloxider.

AVSNITT 11: Toxikologisk information

Allmän Information Exponering för ämnet eller blandningen under arbetet kan ha skadliga effekter.

Information om sannolika exponeringsvägar

Inandning	Kan orsaka allergi- eller astmasymtom eller andningssvårigheter vid inandning. Långvarig inandning kan vara skadligt.
Hudkontakt	Kan orsaka allergisk hudreaktion.
Ögonkontakt	Direkt kontakt med ögonen kan orsaka tillfällig irritation.
Förtäring	Kemisk lunginflammation kan uppstå om produkten kommer ner i lungorna genom förtäring eller kräkningar.

Symptom Inandning kan orsaka lungödem och lunginflammation.

11.1. Information om de toxikologiska effekterna

Akut toxicitet Kan vara dödligt vid förtäring om det kommer ner i luftvägarna.

Komponenter	Art	Testresultat
--------------------	------------	---------------------

Bensensulfonsyra, mono-C16-24-alkylderivat, kalciumsalter (CAS 70024-69-0)

Akut

Dermal

LD50	Kanin	> 2000 mg/kg, 24 Timmar
------	-------	-------------------------

Oral

LD50	Råtta	> 2000 mg/kg
------	-------	--------------

Komponenter	Art	Testresultat
Destillat (petroleum), vätebehandlade mellan (CAS 64742-46-7)		
Akut		
Dermal		
LD50	Kanin	> 2000 mg/kg, 24 Timmar
Oral		
LD50	Råtta	> 5000 mg/kg
Destillat (petroleum), vätebehandlade tunga nafteniska (CAS 64742-52-5)		
Akut		
Dermal		
LD50	Kanin	> 2000 mg/kg
Oral		
LD50	Råtta	> 2000 mg/kg
Distillates Petroleum Hydrotreated Light (CAS 64742-47-8)		
Akut		
Dermal		
LD50	Kanin	> 2000 mg/kg
Oral		
LD50	Råtta	> 5000 mg/kg

Frätande/irriterande på huden	Långvarig kontakt med huden kan medföra tillfällig irritation.
Allvarlig ögonskada/ögonirritation	Direkt kontakt med ögonen kan orsaka tillfällig irritation.
Luftvägssensibilisering	Inte hudsensibiliserande.
Hudsensibilisering	Denna produkt förväntas inte orsaka hudsensibilisering.
Mutagenitet i könsceller	Inga data är tillgängliga som anger att produkten eller några beståndsdelar som är närvarande i mängder som överstiger 0,1% är mutagena eller genotoxiska.
Cancerogenitet	Denna produkt anses inte vara cancerframkallande enligt IARC, ACGIH, NTP eller OSHA.

Ungern. 26/2000 Eüm förordning om skydd mot och förbyggande av risk som har att göra med exponering för cancerframkallande ämnen i arbetet (med ändringar)

Destillat (petroleum), vätebehandlade mellan (CAS 64742-46-7)

Destillat (petroleum), vätebehandlade tunga nafteniska (CAS 64742-52-5)

Reproduktionstoxicitet	Denna produkt förväntas inte påverka fortplantningen eller utvecklingen.
Specifik organtoxicitet – enstaka exponering	Inte klassificerad.
Specifik organtoxicitet – upprepad exponering	Inte klassificerad.
Fara vid aspiration	Kan vara dödligt vid förtäring om det kommer ner i luftvägarna.
Information om ämnen respektive blandningar	Ingen information tillgänglig.
Annan information	Inte kända.

AVSNITT 12: Ekologisk information

12.1. Toxicitet	Tillgängliga data tyder på att kriterierna för klassificering som farligt för vattenmiljön, akut fara inte uppfylls. På grund av att data delvis eller helt saknas är klassificering för farlighet för vattenmiljön på lång sikt inte möjlig.
------------------------	---

Komponenter	Art	Testresultat
Distillates Petroleum Hydrotreated Light (CAS 64742-47-8)		
Akvatisk		
Fisk	LC50	Regnbågsforell (Oncorhynchus mykiss) 2,9 mg/l, 96 timmar
12.2. Persistens och nedbrytbarhet	Ej biologiskt nedbrytbar till sin natur.	
12.3. Bioackumuleringsförmåga		
Fördelningskoefficient n-oktanol/vatten (log Kow)		
LPS® LST	< 1	
	> 1	

Biokonzentrationsfaktor (BCF)	Inte tillgänglig.
12.4 Rörlighet i jord	Ingen information tillgänglig.
12.5. Resultat av PBT- och vPvB-bedömningen	Inte ett ämne eller en blandning med PBT- eller vPvB-egenskaper.
12.6. Andra skadliga effekter	Inte kända.

AVSNITT 13: Avfallshantering

13.1. Avfallsbehandlingsmetoder

Restavfall	Avfallshandera enligt lokala föreskrifter. Tomma behållare eller innerhöljer kan innehålla produktrester. Produkt och förpackning skall oskadliggöras på säkert sätt (se: Anvisningar för avfallshantering).
Förorenade förpackningar	Eftersom tömda behållare kan innehålla produktrester, bör man följa varningarna på etiketten också efter att en behållare har blivit tömd. Tomma behållare skall lämnas till godkänd avfallshanteringsanläggning för återanvändning eller kvittblivning.
EU:s avfallshanteringskod	Avfallskoden skall tilldelas efter diskussion med användaren, producenten och avfallsmottagarföretaget.
Avfallshanteringsmetoder / information	Samla upp och återvinn eller deponera i slutna behållare på godkänd plats. Innehållet/behållaren lämnas till hantering i enlighet med lokala/regionala/nationella/internationella föreskrifter.
Särskilda säkerhetsåtgärder	Bortskaffas i enlighet med gällande föreskrifter.

AVSNITT 14: Transportinformation

ADR

14.1. - 14.6.: Produkten omfattas inte av internationella regler gällande transport av farligt gods.

RID

14.1. - 14.6.: Produkten omfattas inte av internationella regler gällande transport av farligt gods.

ADN

14.1. - 14.6.: Produkten omfattas inte av internationella regler gällande transport av farligt gods.

IATA

14.1. - 14.6.: Produkten omfattas inte av internationella regler gällande transport av farligt gods.

IMDG

14.1. - 14.6.: Produkten omfattas inte av internationella regler gällande transport av farligt gods.

14.7. Bulktransport enligt bilaga II till MARPOL 73/78 och IBC-koden Ej etablerat.

AVSNITT 15: Gällande föreskrifter

15.1. Föreskrifter/lagstiftning om ämnet eller blandningen när det gäller säkerhet, hälsa och miljö

EU-förordningar

EU Regulation 648/2004, Annex VII, Content Labeling for Detergents

Ej listad

Förordning (EG) nr 1005/2009 om ämnen som bryter ned ozonskiktet, bilagor I och II med ändringar

Ej listad.

Förordning (EG) nr 850/2004 om långlivade organiska föroreningar, Bilaga I i ändrad form

Ej listad.

Förordning (EU) nr 649/2012 om export och import av farliga kemikalier, Bilaga I, del 1 med ändringar

Ej listad.

Förordning (EU) nr 649/2012 om export och import av farliga kemikalier, Bilaga I, del 2 med ändringar

Ej listad.

Förordning (EU) nr 649/2012 om export och import av farliga kemikalier, Bilaga I, del 3 med ändringar

Ej listad.

Förordning (EU) nr 649/2012 om export och import av farliga kemikalier, Bilaga V med ändringar

Ej listad.

Förordning (EG) nr 166/2006 Bilaga II Register över utsläpp och överföringar av föroreningar med ändringar

Ej listad.

Förordning (EG) nr 1907/2006, REACH Artikel 59(10) Förteckning över kandidater i den form som den för tillfället är publicerad av ECHA

Ej listad.

Godkännanden

Förordning (EG) nr 1907/2006 REACH Bilaga XIV Ämne för vilket det krävs tillstånd och ändringarna i den

Ej listad.

Begränsningar av användning

Förordning (EG) nr 1907/2006, REACH Bilaga XVII Begränsning av utsläppande på marknaden och användning av vissa farliga ämnen i ändrad form

Destillat (petroleum), vätebehandlade mellan (CAS 64742-46-7)

Destillat (petroleum), vätebehandlade tunga nafteniska (CAS 64742-52-5)

Direktiv 2004/37/EG: om skydd för arbetstagare mot risker vid exponering för carcinogener eller mutagena ämnen i arbetet med ändringar

Destillat (petroleum), vätebehandlade mellan (CAS 64742-46-7)

Destillat (petroleum), vätebehandlade tunga nafteniska (CAS 64742-52-5)

Andra EU-förordningar

Direktiv 2012/18/EU om åtgärder för att förebygga och begränsa faran för allvarliga olyckshändelser där farliga ämnen ingår med ändringar

Ej listad.

Övriga bestämmelser

Denna produkt är klassificerad och märkt enligt förordningen (EG) 1272/2008 (CLP-förordningen) och ändringarna. Detta säkerhetsdatablad är i enlighet med bestämmelse nr 1907/2006 (EG) med ändringar.

Nationella föreskrifter

Följ nationella bestämmelser för arbete med kemikalier.

15.2.

Ingen bedömning om den kemiska säkerheten har utförts.

Kemikaliesäkerhetsbedömning

AVSNITT 16: Annan information

Lista över förkortningar

Inte tillgänglig.

Hänvisningar

Inte tillgänglig.

Information om bedömningsmetod som leder till klassificering av blandningen

Klassificeringen för hälso- och miljöfaror har härletts med en kombination av beräkningsmetoder och testdata, om sådana finns.

Den fullständiga ordalydelsen av alla H-angivelser i avsnitten 2-15 som inte skrivits ut i sin helhet

H304 Kan vara dödligt vid förtäring om det kommer ner i luftvägarna.
H350 Kan orsaka cancer.

Revisionsinformation

AVSNITT 2: Farliga egenskaper: Kompletterande märkningsinformation
Sammansättning / Information om beståndsdelar: fall där anmälningsskyldigheten upphävs
AVSNITT 3: Sammansättning/information om beståndsdelar: Komponentinformation

Utbildningsinformation

lakttag utbildningsanvisningarna vid hantering av detta material.

Friskrivningsklausul

Rocol kan inte förutse alla förhållanden under vilka denna information och dess produkt, eller andra tillverkares produkter i kombination med dess produkt, kan användas. Användaren ansvarar för att se till att säkra förhållanden råder för hantering, förvaring och deponering av produkten, samt är ansvarsskyldig för förlust, personskada, materiell skada eller kostnader till följd av felaktig användning. På utgivningsdagen är uppgifterna i detta säkerhetsdatablad sanningsenliga såvitt vi vet. Informationen är enbart avsedd som en anvisning för säker hantering, användning, bearbetning, lagring, transport, avfallshantering och utsläppning och bör inte ses som en garanti eller kvalitetsspecifikation. Informationen gäller endast det angivna specifika materialet och gäller nödvändigtvis inte i de fall där sådant material används tillsammans med vilket som helst annat material eller i vilken som helst process, om så inte angivits i texten.